

szombatba. Sorsa ebben is közös volt a Czech-k.-ével, nem szakadt el testvér-kódexétől.

A Fest-k. jelenleg a keszthelyi Festetics-könyvtár birtokában van. Hogy odakerülhetett, azt a grófi család és a nagyszombati klarissza kolostor között megvolt kapcsolat magyarázza. A család egyik tagja ugyanis, Kristóf septemvir leánya, gr. Tolnai Festetics Julianna Viktória, a klarissza szerzet eltörléséig Nagyszombatban volt klarissza-apáca. A nagyszombati klarissza kolostorban, épúgy, mint a pozsonyiban, az egyes cellákba oda adták a magyar kódexeket (Göm., LÁ., Czech-k.) az apácáknak olvasásra vagy épen emlékül — s az utóbbiakat azután az apácák a kolostor eltörlésekor magukkal vitték. Ilyen úton kerülhetett a Fest-k. is Festetics Viktória közvetítésével a keszthelyi Festetics-könyvtárba.

Valószínű, hogy mind a Czech-, mind a Fest-k. Kinizsiné Magyar Benigna halála után, még 1531 előtt a margitszigeti domonkos-apácák kolostorába került. Mikor szerezhették meg az apácák Benigna asszony imakönyveit, nem tudjuk. Lehet, hogy 1526-ban jutottak hozzá, mikor a török elől Kőszegre menekültek s a telet is ott töltötték.

Szöbáhozták a Jókai- és Döbrentei-k-et is a domonkos-apácákkal kapcsolatban. Ez azonban csak találgatás. Lehet, hogy az Érdy-k. is valóban a margitszigeti domonkos-apácák birtokában volt — de ezt teljes hitelességgel bizonyítani nem tudjuk.

TIMÁR KÁLMÁN.

FIÁTFALVI GYÖRGY POKOLBELI LÁTOMÁSA 1626-BÓL.

Bizonyos tekintetben irodalomtörténetünkben egészen különálló moralizáló verset tartott fenn az Erdélyi Múzeum kéziratárának egy XVIII. sz. végi csonka kéziratot füzete (jelzete: 2679. sz.), melyre a kéziratár énekes-könyvei után való kutató munkám közben akadtam.¹ A versnek nincs címe; a fentebbi címet én adtam.

Irodalmunkban mindössze két olyan költői munkát ismerünk, mely még a *Pokolbeli látomáshoz* hasonló tárgyat dolgoz fel.² Az egyik — a három közül a legrégebb — Tinódinak *Zsigmond király és császárnak kronikájában* olvasható, a 8 versszakra terjedő *Tar Lőrinc pokoljárása*.³ Ez ránk nézve csak annyiban érdekes, amennyiben fentartotta az emléket annak, hogy az ilyen szerű tárgy, a pokol naiv s fizikai értelemben való elképzelése már akkor (vagy inkább: még akkor), Tinódi korában is, énekekben megörökített tárgy volt s még a józanabb, realisabb gondolkozású magyar nép-

¹ Leírtam az Erd. Ir. Szemlében, (1929:288.) illetőleg az Erd. Tud. Füz.-ben. (20:10.)

² Van egy harmadik is, a *Szétsi Jánosnak mutatott rettenetes dolog*; kézirat, közölte Dézsi Lajos, IK. 1915: 439—444. Van azonkívül a pokoljáráshoz egyben-másban hasonlító purgatoriumjárás is több. *Szerk.*

³ R. M. K. T. III: 357—58.

nél is meghallgatásra talált. Az az ének, melyre való utalással szól Tinódi Tar Lőrinc pokoljárásáról, nem maradt ránk, az ő — t. i. Tinódi — leírását viszont rövidségénél fogva nem is tekinthetjük önálló pokolleírásnak, hanem inkább csak célzatos és fulólagos utalásnak.

Tárgyban és felfogásban már sokkal közelebb eső Nyéki Vörös Mátyás *Tintinnabulum Tripudiantium*¹ c. műve, még megjelenési idejét tekintve is.² A négy részből álló munka 3. része szól *A' Pokolrol*. E munka felfogása s az általam közlendőé közötti különbség abban van, hogy míg a Nyéki inkább bibliko-ethikai vagy inkább moralizáló tanítóköltemény, addig emennél a leírás van a súly. Biblikus és keresztény színezetűvé inkább csak a bevezetés s legfeljebb a befejezés teszi: az angyal követsége s az író intése. Ez a színezet azonban a tulajdonképeni pokolbeli látomás részletező leírásával mindinkább fakul. Egyébként bár Nyéki *Tintinnabulum*a is elég érzéki és szörnnyű formában festheti le a poklot, de olyan részletezést, a bűnhődők szenvedésének olyan képét nem kapjuk benne, mint itt.

Az alább következő *Pokolbeli látomás* a pokolnak még érdekesebb, bár részben klasszikus nyomokon járó leírását adja. Írójáról a versfökből kiolvasható *GEORGIUS FIATFALVI*-ről, úgyszólván, semmit sem tudunk. Egyellen életrajzi adatát az ének utolsó versszakából olvashatjuk ki. E szerint 1626-ban, mikor énekét írta, a Kisküküllő melletti (akkor még valószínűleg unitárius kézen levő) «Szöngyörgyi» Scholába(n) volt; kétség-telenül, mint tanító s nem mint tanítvány.

A *Fiátfalvi György* névvel három egykorú iratban találkozunk. Az egyikben, a legrégebben, *Georgius Fiattfalui Anno 1623 die 20 Nonembr(is)!*, mint (Bethlen István) *Gubernátor uram scribája* ír alá egy *Vitezleo Retteghen lako Nyressi Istva(n) Uram* és *Colosmonostori Zambo Mihaly* közötti szerződéslevelet.³ Az 1623-ban íródeákoskodó Fiattfalui 1626-ban lehetett az erdőszentgyörgyi iskola ludi magistere vagy rektora.

A másik, ugyancsak egy bizonyos Fiattfalvi Györgyre vonatkozó adat 1633-ból való. Ebben a *Nemes Vitezlő Giörgi Deak Fiattfaluiról* történik említés, ki Semien Gábor urammal perlekedik pénzen vött öröksége felett.⁴ Azonos-e akár az előbbi, akár az utóbbi a *Pokolbeli látomás* írójával? A valószínűsége megvan; az időpont, a foglalkozás mindkét esetben összévág.

¹ Szabó R. M. K. I: 644. és 1548. sz. Részletes leírását s a művel kapcsolatban felmerülő kérdések megoldását lásd Ujvárossy Szabó Gyula, *A m. verses okt. költ. tört. 1772-ig* (1910.) 81. s k. l.; magát az eredeti munkát nem használhattam.

² Nyomtatták Posonban, 1636 Esztendőben'. Újabb kiadásai Posony 1644., Kvár 1672., H. n. 1699., Lőcse é. n. (XVII. sz.). V. ö. Szabó K. i. m. i. h.

³ A név a kezdő formulában *Fiadfalui* alakban szerepel (*My Szekey István és Fiadfalui György Diák* stb), az aláírásban meg *Fiattfalvi* formában. Ez azt bizonyítja, hogy a szerződő levelet más, valószínűleg *Szekey István* írta, mivel a kézírás itt más, mint az okirat szövegrészében. (Az okmány eredetije az E. M. br. Jósika cs. levéltárában van.)

⁴ A bizonyáglevelet Patakfalui Ferenczj Balas Udvarheli Szeknek hűtéos Notariussa állította ki in possessione Patakfalua, die 11 Sbris Anno 1633. (Eredetije egy félvnyvi papírlapon a kolozsvári állami levéltár br. Kemény levéltárában [X: 691] van.)

A harmadik egykorú irat,¹ melyben Fiátfalvi György neve szerepel, Kisküküllő vm. egyik régi jegyzőkönyvében levő *Protestatio*, melyben Balthasarus Szemere de Zagor ac nobile Domina Griseldis Szemere, Egregii Georgy Literati Fiátfalvi consors szerepelnek, mint protestáló felek. Bár így ez az adat nem épen Fiátfalvi Györgyre vonatkozik, mégis érdekes, mert ennek révén értesülünk arról, hogy Georgius Literatus (=Diák) Fiátfalvi felesége Griseldis Szemere volt. Valószínűleg e házasság révén olyan helyzetbe jutott, hogy szakíthatott eddigi foglalkozásával.

Ha a három iratban szereplő Fiátfalvi Györgyöt egy és ugyanazon személynek vesszük, amit úgy nézem, megtehetünk: előttünk áll egy abban a korban egyáltalában nem szokatlan pályát megfutott szerencsefi, akinek élete sorsát nagy vonalakban az íródeákstól (1626) a scholamesterségen (?) át (1626) a vagyonos és tekintélyes Szemere családba való házasodásig (1643) ismerjük. Az első adat szerint 1623-ban Kolozsvárott a Bethlen István gubernátor scribája, a második adat szerint Erdőszentgyörgyön iskolamester (1626); aztán 1636-ban² az udvarhelyszéki Kereszturfalván (Székelykeresztur), majd a marosszéki (Káposztás-) Szentmiklóson lakik, nem tudni milyen minőségben. De az a körülmény, hogy ide közelesik Zágor, ahol feleségének, Szemere Griseldisnek atyafiai éltek, méltán unszol bennünket arra a valószínű következtetésre, hogy itt ő már nem régi rektori foglalkozását folytatta, hanem a felesége birtokán gazdálkodott. Ide közel van Erdőszentgyörgy is, ahol 1626-ban a *Pokolbeli látomás* íródott.

Mindaz, amit ilyen messzemenő következtetéssel is a *Pokolbeli látomás* szerzőjének kilétére vonatkozólag megtudhatunk, nagyon kevés. Érdemes volna átnézni a marosszéki jegyzőkönyveket — ott bizonyára pontosabb adatokat nyerhetnénk az ének szerzőjéről.

A *Látomás* szövege csak egy, a XVIII. sz. 70-es éveiből származó másolatban, mégpedig itt-ott, mint alább kitetszik, igen hibás másolatban maradt fenn — s talán az is valami előbbi másolatról készült. Gyarló helyesírása, a gondatlan és hiányos ékezés és központozás egyaránt valami kisebb műveltségű másoló gyakorlatlan kezére vall. Hogy ez ki lehetett: nem tudjuk, mert a kéziratban szereplő egyetlen név, a Bíró Mosesé, sokkal későbbi kéztől — 1836, illetőleg 1838-ból — származó bejegyzés.³ Az olvashatatlaná lett szavakat a szövegben sarkos zárójelbe tettem.

¹ A *die 12. Januarij Anno 1643* keltezésű bejegyzésre a Petrichevich Horváth cs. családtörténete érdekében felhozott Kisküküllő vm. 1624—1718. évi (S Dyonisio' jelzésű) jegyzőkönyvében (255. l.) akadt reá Kelemen Lajos levéltáros úr, akinek szívességéből a jegyzőkönyvet magam is használhattam.

² Valószínűnek tartom, hogy házassága is erre az időre esik, hisz így könnyen megmagyarázható az az egy éven belüli lakóhelyváltoztatás, melyet a második okmány bizonyít. E szerint *Nemes Vitézlő Görög Deak Fiátfalvi*, aki *Anno 1633 Zent Margit azoni Nap taiat* még *Udvarhelyi Székben Kereszturfalua(n) lakott* és ott *pénzen vöit öröksége felett perlekedett Semien Gabor uram-mal* ugyanez év die 11. 8bris már *Marosszekben Zent Miklosa(n)*, a Szemere cs. birtokainak tőzsomszédságában lakik.

³ Kelemen Lajos levéltáros szíves közlése révén tudom, hogy Fiátfalvi György szentgyörgyi mester e munkájának másolatát a kolozsvári unitárius kollégium kéziratára is őrzi, de a katalógusban semmiképp sem található meg. Így hát várunk kell, míg valamiképpen véletlenül megint előkerül.

10. Im az Isten engem, hozzád azért küldé,
 Hogy meg mongyon néked ki nagy lelked terhe,
 Kiért az Istennek rajtad büntetése,
 Mert vagy ő nekié nagy bűnös edénye,
11. Arra en ezt mondam Szabad az Ur velem 2 b
 Ő kezeben vagyok mert tsak ő Istenem,
 Azomban az galamb enyeszik előlem
 Nehezedik testem lön nagy betegségem
12. Testi egészségem változek nagy kenra,
 Melly fél Esztendeig mind rajtam regnála,
 Tagamban engem úgy el sanyargata,
 Hogy egyik ujjam sem volt kesz mozdulasra,
13. Fogadasokat en nagy sokakat tettem,
 Az Egek uranak sokat esedeztem,
 Mindenre magamat nyavayamban kotém,
 Mellyekkel az Istent felette terhelém,
14. Az sok fogadasnak tsak keves heja lön 3 a
 Bűnek el hagyása, mert közetek nem lön
 De hogy az Istennek azis fogadast tön
 Bűnemet el hagyám tsak jonne meg erőm
15. Lábamra felállék száz ember láttára,
 Még el nem mult vala töllem, az az ora
 Melljben, az Istennek ezt fogattam vala,
 Meg gyógyulék mingyárt az napi latásban,
16. Változek nyavalyám nagy jó egessegre
 Mint ha Szaz esztendőt eltem volna, véle,
 De fogadasomnak nem lon semmi helye,
 Mert testémet, adtam az fertelmességnek,
17. Igén hamar egy nap hétzer fertőztettem
 Az paraznasaggal lelkemet terheltem
 Sok ördögi büntől magam nem, terheltem
 Kiért az Istennek bünteteket ezrem 3 b

Második követsege az Angyalnak¹

18. Galamb abrazatban ismét hozzam jöve,
 Az Isten angyala de engem reitente
 Sok fogadasimra, ra emlékeztete,
 Illyen szokat nékem az Angyal beszele,
19. Nagy te fogadásod kit az Urnak tettél,
 Mikor hütöd miat tölle verettétél,
 Nyavalyadban, akkor nagy sok jot igertel,
 Jo egészségedben arról felejtkeztél,
20. Ezekre azt mondam az Ur Angyalanak,
 Bizony a sátan tsalt meg és így Istenenk,

¹ A kéziratban aláhúzva.

- Az kiket fogadtam ő szent felsegenek,
Nem toltettem bé mert hittem az ördögynék, 4 a
21. Az Angyal biztata enekem aszt monda,
Noha nagy sok úgy mond, büneidnek szama,
Az Isten nem akar így vetni Pokolra,
Nem akarja lelked így vetni halálra
22. Akarja szent nevét hogy hidgye ki légyen
Ostora te réád egy keve:re legyen
Hogy az te példádan, sok Ember rettegyen.
Bünből nagy sokakat velled terithessen
23. Mondék én ezekre az Ur Angyalának,
Az élő Istennek nagy nevere kerlek,
Mond meg ha, Angyal vagy avagy mit reméllyek
Ha kesertet vagy is mond meg téged kérlek
24. Kemeny szoval, nékem, erre így felele, 4 b
Vigyaz ra, te mostan, ez tselekedetre
Majd, meg bizonyitam, hogy Isten követe
Vagyok es nem jaroK kesertet kepebe,
25. Az Palata mingyart igen fenyesüle
Noha jelen vala, immáran az estve,
Az asztalis készen vala, megteritve,
Asztalnak előtte tonek embert szekbe
26. Egyik szarnya vala az ég (?) szegeletin
Az másik más felől az haz szageletin,
Enis meg rettenek az Agyal beszeden,
Melljeket szol vala az Egnek. kezdeten,
27. Ismet nekem monda, bizony bizony mondóm 5 a
Hogy en nekem mostan, menyből le yövšem-
Tsak te hozzad volt most tőled én vála[so]m,
De jo küttel légyen tőled aszt kívánom,
28. Azomban el menek enis el amulék
Otton en réámis nagy álom erkezők
Egy rut kepü embert előmbe talalek
Kit hogy en megláték igen meg rettenek
29. Ennek abrázattya utállatos vala,
Szeme vérmes vala s nagy szélü az ora
Mondhatatlan büdös es dohos a szája,
A' szájában penig egy egy arasz foga,
30. Teste rut fekete mint a szeretsennek
Köntösse rut meszes és a süvegének 5 b
Szamtalan, lyuka van, annak tetejének
Test Allasa neki nem külömb mint ebnek
31. Körmeji horgasok mint az keseljünek
Egy arasz sarkántyu sarkan tsizmájának
Mint töröt vérből szöt ruhája testének,
Olyan szine vala veres köntösinek

32. Kegyetlen rut szoval énné kem így szolla,
Keszén vagy e te traszt! ördöngesen monda,
Enis mint szohaték így szollék azokra
Mert rut abrazattya meg rettentett vala
33. Az mit Isten hagyat mindenre kész lészek
Akarattya ellen semmire nem terek
Dé immár hova visz énis téged kérlek 6 a
Felele pokolba tegedet vezetek
34. Kerdem otet mire visz engem Pakalba,
Az nagy Urnak mongya, hogy ez akarattya,
Hogy lattassék tölled Pokol rut országa,
Az mikeppen alljon hogy ne keszüly oda,
35. Egy fekete gradits előttem al vala,
Arra mint egy jukra ugyan alá vana (!)
Kérdem hogy ki volna engem mit hurtzolna,
Monda hogy ő volna pluto komornyikja
36. Miheljű az gráditson engem alá vona
Szörnyű foljo vizre en velem indula
Mellynek rettenetes nagy zugasa vala
Pokolnak torkabol ki szarmazik vala
37. Ez folyo viz felöl irnak az Poeták¹ 6 b
Ugy mint virgilius Plinius szollattak
Hogy pokol országán úgy el tsudálkoztak
Vizeknek neveit reszekre osztattak
38. Acheron az egyik az másik Choeius (!)²
Harmadik plegeton ki szörnyű rabisus,
Az negyedik Lethe kis mentis oblitus,
Az ötödik nagy Styx pokolbeli palus,
39. Vizeknek neveit ki tudni ki vannya,
Rettenetes dolog tsak ki mondania,
Mint az alut vérnek olyan ő folyasa
Mellynek neve szerént es tulajdonsaga
40. Aéharon' (?)³ vizében valaki ijandik 7 a
Attol minden orom mingyárt el fogotik,
Coeitusal (!) penig sirni Inditatik
Minden banatyára, visza forditatik
41. Plégéton peniglen poklot környül follja,
Szörnyű nagy langyában az ember fultosztya,
Szörnyű köveket hajű kinek tsattagása
Mesze foldre hallik ennek rapogasa,

¹ A poétákat, akiről az író tud, a következő sorban meg is nevezi; Vergilius *Aeneis*ében csakugyan írt a pokolról (V. ö. VI. ének), Plinius azonban nem. A leírás során az *Aeneis* hatása csak a folyónevek átvételében s nem lényeges vonások felhasználásában áll.

² Cocytus; a szövegben levő alak az értelmetlen másolásból származó hiba.

³ Acheron; a 6 b lev. levő őrszó *Acharon*.

42. Mellyet az ember egész életében tölt
Minden el mult dolgot Lethe el felejtett
Styxnek folyo vize sirni kenszerített
Valaki meg iszik a vízben egy tseppet
43. Az folljó vizeken mihely által kelénk
Szornyü settetsegre azzanal érkezénk
Nagy sebes zugással egy ajtora érénk
Mellyet hogy látek igen meg rettenek, 7 b
44. Egy küs világosságban iras latzik vala,
Mélljre hogy hogy tekinték ozt tanultam vala
Mellj világosság az ajtonal vala
Halgas teís vigyaz ne készülj Pokolba
45. Tüzös ördög tüzös ember tüzes beka,
Tüzös ökör tüzös ollo tüzes bika
Tüzes kigyó tüzös szablja tüzes lántsa
Tüzös scorpio tuzesek mind ezek.
46. Szörnyeb forma kaput azantul meg erenk
Ördögök serege en töllem lattatek
Langal mind a szajok kin igen remülék
Szornyü bögesegtől mert aföld mozgatek 8 a
47. Komornyiknak ismet ordongosan monda,
Elölém vid el hogy foldemet meg Lássa
Elöle el menék egy futamásnyira,
Es hertelen erenk egy nagy budös tora
48. Egy egö kementzet láték tüzzel egni
Mind kívül mind belöl tüzzel langal vala
Egy embert is latek abban szomorkodva
Ki tsak semmive lön a tüznek miatta,
49. Mint az öklöm annyi benne meg mararada,
A sebes tüz miat teste ugy el fogya,
Az ördögök mingyart azt kivetik vala,
Rut fekete lével azt öntözik vala, 8 b
50. Hertelen az ismét egy emberé válek
Mellj embertől en ott szornyü átkat halék,
Az nagy kenzás miat sokat átkozodék
Az ördögök kozzül ilyen szokot hallék
51. Atkázat az ora melljben születtettem
Az emlok atkoztak kiben neveltettém
Anyám is átkozot kitől születtetnem
Mind föld meny es Tenger átkozzák éretem,
52. Az Istent is vegre szörnyön meg átkozá
Mind mennyieiket szörnyen le karomla,
Iszonyu nagy kinya ő neki eszt hozá
Rettentő például előmbe így adá, 9 a
53. Kerdem mi az oka a komornyik monda
Fosvénységgel elt ez az immár jutalma

- Az Urhoz nem tere söt nekünk szolgálja
 Örökkön örökke ez Lészen jutalma,
54. Masadik látásam tsuda lön pokolba
 Egy tovisből vakat (!)¹ ágyat láték abban,
 Sok kasza es beretva volt nagj langalasban
 Es nagj atkozodast hallék az orában
55. Mezitelen oda egy embert hozának
 Az ördögök közzül környule allának,
 Ugy vetek az agyban hogy test allasanak
 Semmie nem lön ep tsontyának hasának,
56. Izenként az embert hogy elmetél teték, (így!) 9 b
 Hamar mint, az előtt oszve forasztaték,
 Ember ábrázatban meg elevenedek
 Az okat is kérdem mélljtől illyent hallék
57. Sok artatlan vérnek volt szomjuhozoja
 Bünteken az embert gyakarta kenozta,
 Mikor nem öl hétett ugyan szomjuhazta,
 Immar mind örörké ez lészen jutalma

Meltatlan Haragvasi

58. Egy kadat negyedtzer tüzzel égni láték,
 Mellj kadban egy embert hirtelen vetteté
 Nagy hamar semmivé lön nékem ugy látzék.
 Melynek oka felől illjen dolgot hallék
59. Nagy haragassággal ő magát viselé 10 a
 Haragjában nyelvét folyini eresztette
 Buntelen az embert atokban keverte
 Ezt hozta ő néki az ő mérgeessége
60. Innet elébb menék láték más kádat is
 A' melljben ül vala egy ember az állis
 Minden kadban penig sok testi férget is
 Valának kik járnak szajan ki is bé is
61. Ennek okát kérdém mi lehetet volna,
 Monda az komornyik morgosságnak oka
 Hamis hütő hagyot monda hogy lött volna,
 Szitkos átkos volt s ez lészen ő dolga

Hamis Papok, Iras Tudok es Prokatorok az igazat hamisra forditok jutalma

62. Innét eléb menék láték tsuda dolgot 10 b
 Egy emernek nyakán furnak vala lyukat
 A nyaka tsigolyalyan ki vonnyak a nyelvét
 Melljet nyunek mondanak ki mondat sok gonoszt

¹ rakatt.

63. Eles beretvavol a nyelvet metelik
 Az ördögök közül sokan aszt tsibdesik,
 Az ember nem szolhat mert nyaka törődik
 Kivel az ő nyelvét erőssen metélik.
64. Ennek okát kérdém mi lehetett volna,
 Komornyik felele s en nékem aszt mondá
 Az igazat hogy ez meg hamissitatta,
 A sok hamissagat igazra tsinalta.

Usorások Jutalma 3

65. Innet eleb menek láték egy szekert
 Tüz lovat előtte kiket ördög vezet
 És a Szekerben ülni láték egy embert
 Es az ember előtt tűzös ördögököt 11 a
66. Mindenik ördögnel egy egy fogo vala,
 Tűzös vas fogokkal azt fogdossak vala,
 Minden felől szörnyen azt szaggatják vala,
 Egy pénz és két pénz ez erigy mongyák vala
67. Valamig ezerig a pénz telik vala
 A testét mind addig ok szaggatják vala
 Mind addig mig teste mind el apad vala,
 Minden penz számara egy egy darab vala
68. Mingyárást az utan öszve rakjak vala,
 Ismet test allasa fel allatik vala
 Es elevensége mingyat meg jö vala
 Melynek illjen okát én ertettem vala,
69. Urasag gazdag sag ennek elég nem volt
 Minden kis költsönre usorat kevant volt 11 b
 Sot atyafiattis sok bitangot el vont
 Mostan már ez kennyá, mivel abban még holt

Kártya Kotzka Tsapok Jutalma 4

70. Innet elebb menék találá(n)k jádzokra
 Ez vilagban kártya kotzka, tsobdosokra
 Sok ezer ördögtől kenoztattnak vala,
 Kártyát kotzkát tűzben mert jatzodtak vala,
71. Tüz kártya kezekben élöttek tüzes szak¹
 Szörnyü esküvéssel a kártya le üték
 Világan kártyával eteket keresték
 Sok kártya jádzással lelkeket terhelték 12 a
72. Az oka ennek az mongya a komornyik
 Es az kik közzülök ily szörnyön esküszik.
 Ez vilagban is így orokke kinlodik,
 Tüz kártya, kotzkával ittis gyötrettetik

¹ szék.

Kevellyek Jutalma 5

73. Láték mas helyen is egy férfiat álvan,
Kire egy nagy tűzös mente vala adván
Tüzes szüveg fejében félre vala nyomván
Az ördögök rajta igazgatlyak osztan.
74. Egy Aszosony embertis láték azon keppen
Ekesitvén vala sok tűz öltözetben
Az ördögök közül ugrolnak seregben
Vagy az hátát ütven tsufollyak erossen 12 b
75. Kerdem okat ennek a komornyik monda,
Elete folyása volt tsak tzifrasagba,
Nem volt igaz mongyak soha jarasaba
Hanem kevellj ségben es maga natzasba (?)
76. Immar mind örökke jutalmak ez lészen
Az kevellység nékik illjen hasznat téssen
Eletekben tizrák¹ voltak mostis készen
Vagyon öltözetek itt is szep tűzessen

Más ember marháját kévánok jutalma 6

77. Tizedik látásra engemet hogy vünek
Egy embert kenzakra oda vezetének
A bélit testének fogokkal szegénynek 13 a
Vonogottlyák vala apronkéntis ennek
78. Okát komornyiktól kérdém erre monda,
Mas ember Marháját ez szivből kevanta
Maga keresmennye nem volt eleg soha
Ez leszen Ó neki örökre jutalma

Tormentum non resipiscentum 7

79. Innet elebb vinek engemet más helyre.
Az hol szemeimmel tekéntek egy hegyre.
Az hegy alat penig nagy sok emberekre
Sok tűzös kövöket azoknak kezekbe
80. Altal hajtania akarnak a hegyet
Sok tűzös kövöket de soha nem lehet
Mert ha meg lehetne szabadulni innet
Lehetne és kenök nak vetkeinek véget 13 b
81. A komornyik monda énnékem illj okát.
Meg jobbulásakat büntöl nem mutatak
Hanem eléb menvén nyomtak bünnek utat.
Immar Most veszik el annak ő jutalmat

¹ Először helyesen: tzifrák s aztán *tizrák*ká rontva.

Tolvajok jutalma 8

82. Tolvajak voltak ők ez immar jutalmak
 Tüzös halmak láboknál vérből allítottak
 Kenyeret tolvajas szerzett nekik s inn yok.
 Erdőben lappangás volt ő palatájok

Reszegek jutalma 9

83. Hald meg itt mitt lattam ne kiszullj azokra 14 a
 Engemet el vünek egy nagy szörnyü tohoz
 Mellj hasanlitatik ez szeles vilaghoz
 A szine hasonlo büdös törot majhoz
84. Ennekem ugy tettzek hogy ez világ volna
 A vize fekete szornyu büdös vala,
 Mint a rothat majnak olyan szine vala.
 Av(a)gy mint az alutt ver szinten olyan vala
85. Kénköves nagy langal és a' to ég vala
 Melljnek közepire engem vittek vala
 Es mint egy ször szalan tsak ugy fugok vala
 En velem fogadást így tetettek vala
86. Valamig ott voltam a kiket ot láttam 14 b
 Mindennek erőssen hütomre fogadam
 Soha nem követem tsak megszabadullyak
 Egytzer ő kozzülök örömrre juthassak
87. Az megmondott heelyről engemet le vünek
 Az tonak szelljire es helyheztetének
 Szelljel nez ven hallam nagy sok embereknek
 Szörnyü sirasokat szamtalan sok nepnek
- 89.¹ Az meg mondott büdös es kenköves tonak
 Nagy sok embereket az kik kenra meltok
 Kalanak kezekben kik tüzel langalnak
 Meritik és iszzak derut' büdos szajok
90. Mentöl többet isznak szörnyebben szonjoznak
 El anyera eleget nem ihatnak
 De a mit meg isznak azzal okadaznak
 Azon rut okadast ital hejet isznak
91. Kerdem mi lehetne ez dolognak oka,
 Az komornyik monda reszegsegnek oka
 Az mas vilaganis tobzodas volt dolga,
 Itt sem ihatnak mar eleget a toba.

Ragalmazok jutalma 10

92. Egy tüzös kementzet elebb menvén láték
 Es annak felette nagy sok Aszszony nepet

¹ Itt az író valószínűleg kihagyott egy versszakot, vagy talán a számozást vétette el.

- Tüzöket kapdosván kit alá nyélének
 A' kementze előtt meg eleszlétének
 93. Ennek dolga felől illjen dolgat hallek
 Hogy ragalmazással elteket kerestek
 Meg Attyok fiatis hírben ök keverték
 Illjen ő jutalmak kik szemeim neztek 15 a

Szegenyeket nyomorgotok jutalma 11

94. Tsak közel azakhoz mástis mutatának
 Véres tajtékokat szajakan turanak
 Szegényeket kénzok s az sok arváknak
 Nyomorgatoja volt ez kinnya maganak

Paraznak Jutalma, 12

- 96¹ Ennel elébb láték Aszszony embereket
 Kinek tüzes vassal szemérem testeket
 Sütögotik vala szörnnyön az ördögök
 Tüzes vas rudakkal forgattyák béleket
 97. Az Aszszony népeknek szemérem teste ket 15 b
 Kis bé vonnyák vala iszonyu tüzesen,
 Annak kérdém ... okát ... ezen²
 Az komornyik monda s ilj feleletet tön
 98. Ezeknek férfiak soha elég nem volt
 Ezeknek minden tsak agyasak tarsak volt
 Fertelmes kurvásag előttök kedves volt,
 Eletek bujaság es pazáznaság volt
 99. Bizonyyal el hidgyed te is szinten igy jársz
 Feleséged kívül más feleségével hálsz
 Feleséged lévén ki másti bünre kívánsz
 Feleséget tiédnél tés ha szebbet kívánsz
 100 Ha az szem meg láttya az szív meg gondolja
 Szemet az hunyasra senki ne fordítsa
 Mert az bün dolgára szemednek hunyása
 Kész leg első gradtis gonosz kívánásra³
 101 Innet elebb menénk egy kús setet botba 16 a
 Az mellj sok arannyal ekesitven vala
 Ennekem aszt monda, hogy fel vegyek abba
 De nem vön lelkem rá hogy fel vegyek monda
 102 Jo Szerentséd neked hogy abban fel nem völ
 Mert fel gyulasz vala annak melegitöl
 Az arany azt hozta volna nagy szep színből
 Hogy meg emesztettél volna mindenestöl

¹ Itt nyilván a számozás rossz.

² Hézag van a kéziratban is; a másoló valószínűleg nem tudta elolvasni e szavakat.

³ Itt új rész kezdődik, de a kézirat nem jelzi. Egy üres sorral jelezzük.

- 103 Innet elebb menenk nagy setétt piatzra
Melljre mint egy ködből világosság juta
Ördögösök által ez és tsak lött volna
Lutzipernek mert az fő piatza vala,
- 104 Szélljel tekinték és láték kufarakat
Sok kigyot es békát pénzen arulokat
Vas lepénj kenyeret sütö billérnek¹
Ezekhez hasonló hamis kalmáarakat,
- 105 Innet más piatzra homáljosra vünek,
Sok károna (igy!) sereget hogy nézék,
Ördögökkel vinak az kik semben mennek
Tüz lang jó szajokon kopiát ugy törnek
- 106 Közülök valakit meg olhetet vala,
Az ördögök mingyárt fel tamasztják vala
Elobbi erejét ök meg adgják vala,
Es ismét hartzolni el bötsattják vala,
107. Harmad piatzrais nagy setetre vünek
Hol sok pogánysággal öszve ütkezzének
Sok vagdalkozással bejeg szegényeknek
Szörnyü Orditással fejeket szedenek
108. Negyed piatzrais ök el vünek engem,
Sok ördögi serget hol szélljel nezttem,
Annak szörnyüségén el nezni nem gyöztem,
Lu ciper Várának az helljét szemlélttem,
109. A varos Piatzán tüzös kalitzkakat
Es az kalitzkaban szörnyü orditokat
Láték 7 ördögök szörnyön kinlodokat
Neva beldigjia ki tart sok foglalakat
110. Tsaszarak Kiralyok es Urak serege
Onnet elébb menenk mert igy vala rendre
Mint a' mi szekerünk itt a' mi földünket
Vagy sokadalamban a mi szekereink
111. Az kik o közülök velem beszélhetek
Egy tüzös veszszövel előbb meg verettek
Mig vellem beszéltek kenoktol meg suntek
Velem mig beszéltek addig nem gyotröttek
112. De miheljít beszédet vellem nem mutatta,
Vagy ha ontoztetni en velem akarta
Az ördág réá ment arrol meg dorgálta
Es ott kellett mingyárt felben el hagynia,
113. Mon dom mihelly beszéllet vellem ö el hatta,
Mingyart Atyat 's Annyat le atkozta szörnyen

¹ Bëllér, böllér (= botularius, kolbászáruló) a Székelyföldön ma is általában árust, kupekedőt jelent. A fenti alak a billér formában vagy téves másolásból ered vagy régiebb alak; billérné = bëllérné, böllérné azaz olyan asszony személy, aki árul: kofa. (V. ö. M. Tsz., Pápai Páriz.)

- Mennyet Földöt aztis ki vilagra hozta,
Sokszor holt eleven voltara kenozta
114. Ördögök azamban sirásra készülnek
Szamtalanul őket láttam, hogy el mentek
Nem meszsze előttünk ők sirast tőnek
Fővebbiket hallam ilj szokot ejtenek 18 b
115. Minden bizonyoson azt bátor el hidgye
Pokolban szinten van ördögök serege
Kik emberek utan járnak leselkedve,
Mint itt e vilagan ki predara menne,
116. Ez vilagat szerte az ördög nyargalja,
Hogy ember szívében kokolljat hányhassa,
Melljel Lucipernek kedvet találhassa,
Azon vagyón hogy mint Pokolba hajthassa,
117. Eyyel nappal fut az ördög ez világan,
Keres mint oroszlyan hogy kit be kaphassan
De hogy te meg retteny az dolgon magadban 19 a
Hidgyed hogj ujg vagyón az mint irvan haltan
118. Ezekhez hasanlo Pokolban kenzokat
Lattam sok szantalan bűnért jajgatokat,
Fog Tsikorgatásokat atkozodásokat
Számllálni nem lehet azoknak számokat
119. Tsak vedd jól eszedben hogj annak vége nints
Örökke kénlodik kit oda viszen kints
Kezeken labokan vagjon nagj vas bilints
Nem nyilik azoknak az irgalom kilints.
120. Pokol fenekenek vege soha nintsen,
Ő tulajdonsaga napatlan 's vegetlen
Kénköves rut büdös sötét, es kegyetlen
Habarekkal telve langal nagy tűzessen 19 b
121. Ne gondold tekintet legyen (az) Úrakon
Kiket oda visznek nagy nyomorultakon,
Gazdagé vagy szegény nints tekintet azon
Nem menekedik meg söt mindenre kent von
122. Vagy gazdag vagy szegény ki azokban szolgalt
Hidgyek hogy meg gyötirik az ki utakon jart
Szegenség nem öl meg nemis teszem a' kárt
Tsak gazdagsag oda senkit is be nem zár.
123. Tsak az hogj légj janbar elj bar gazdagságban
Legj Gyors minden körön az alamisnaban
Meg valthad lelkedet nem Gyotrik pokolba
Ha azt tselekeszed vigatz boldogsagban
124. Melljet adgyan nekünk Isten Szent Fiáert
A Szűz Mariától Született Jesusert
Ki magas Keresztfan Szenvedett bűnünkert
Verevel aldozot Istennek lelkünkert

125. Irtam ez verseket böjt masnak havába
 Kis kükülő mellett Szöngyörgyi Scholaba,
 Azért (!) 600 ban és 26 dikban
 Nevetis feltette vers printzipiumban¹ Amen
 V E G E²

Közli: SZABÓ T. ATTILA.

EGY XVI. SZÁZADI ÉNEK A HALÁLRÓL.

A XVI. század sok éneke szól a halálról. Eddig is sokat közöltek, de egyre újabbak és újabbak kerültek elő. (IK. 1927. 253. l.) Az alábbi a sárospataki könyvtár feldolgozatlan kéziratai közül került elő. Gyűrött, szakadozott, elrongyolódott papiroson, nehezen, olykor csak nagyítóval olvasható írással van írva. Kétségtelenül XVI. századi emlék. Az eleje és közben is több rész hiányzik. A papiros vastag, puha, mégis törékeny.

Maga az ének elég jó ritmusú. Hellyel-közzel javítottunk a helyesírásán.

Valamjként (veti hálóját) jrusnak
 Azonkepen nyujtja poharát Croesusnak.

Tudod-e az halál nem kedvez senkinek,
 Életeket ostromolja hasznos embereknek,
 Az Palotajokban járatos fej(e)delmeknek,
 Kűszöböket nyomja az uri reudeknek.

Bokros sűrű hang(2)al³ harsog trombitája
 S keservesen zendül⁴ ő haragos dohja,
 Mert szomorún fujja halált hozó⁵ sípja,
 Hogy fel vagyon vonva embert ölő ijja.

Mikor nem gondolnád, meg szakad az tollad,
 Mjnt az tündöklő jég, örömd elolvad,
 El rántják az gyéként ezennel állóllad.
 Négy singnyi szoros föld leszen setét ólad.

Az Halál kaszája semmi rendre nem néz
 Gyors repülő nyila el jut mindenekhez
 Síralmat zendjt()ő valahová néz
 Nincs neki jrgalma, nem tud kegyelemhez.

¹ Sokkal későbbben értelmetlenné torzítva.

² Ugyanaz a kéz, mely a fennebbi javítást tette, utána írta még: *Vége is legyen már.* A V két szára közé *ennek vege van*, az E felé *ec*, a G-be *mar* s utána az E előtt *öroke* szavak, illetőleg szótagok vannak beírva.

³ Később ezt írta felé: iayyal.

⁴ Előbb: «rivad majd» volt.

⁵ Felé írva: «hírt fuálló».